

Een keerpunt in de internationale betrekkingen.

De ontmoeting tussen Nixon en Mao

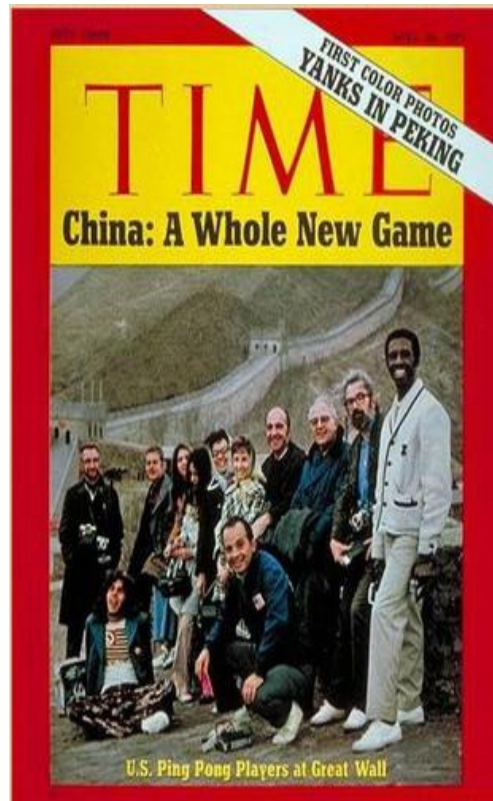
Bart Verhoeven / 3405281

B.Verhoeven1@student.uu.nl

Opkomst van Azië

Inhoudsopgave

Inleiding.....	6
1.0 Van vriendschap tot vijandschap - De Sino-Sovjet relatie	9
1.1 Vriendschap met de Sovjet-Unie - Een noodzakelijk verbond	10
1.2 Oplopende spanningen van Albanië tot Zhenbao.....	12
1.3 Kanttekeningen geopolitieke verklaring	15
2.0 Het Sino-Amerikaanse normalisatieproces	17
2.1 Contact zoeken en het herstel van de Sino-Amerikaanse relatie.....	17
2.2 Het interview van Edgar Snow met Mao	19
2.3 Ping-Pong diplomatie als een Chinese koorddansact	21
3.0 Het bezoek van Nixon aan China	28
3.1 Ontmoeting met Mao	29
3.2 Het Shanghai communiqué	31
Conclusie	34
Bibliografie	36
Bijlage1: Joint Communiqué of the United States of America and the People's Republic of China.....	38

Afbeelding 1. Cover van *Time*; het Amerikaans tafeltennisteam op de Chinese Muur

Afbeelding 2. Mao Zedong en Edgar Snow op de poort van de Hemelse Vrede , 1 oktober 1970

Tussen Mao en Snow staat de Chinese tolk Ji Chaozhu

Afbeelding 3. Nixon en Zhou Enlai brengen een toast uit

Afbeelding 4. Kissinger schudt Zhou de hand

Afbeelding 5. Chinese tafeltennisspeler Zhuang Zedong schenkt de Amerikaanse speler Cowen een zijden sjaal

Afbeelding 6. Zenuwachtige Zhou Enlai krijgt van Nixon een handdruk

Inleiding

Op 2 februari 1972 vond er in Beijing een historische gebeurtenis plaats. President Nixon stapte uit Air Force One en was daarmee de eerste Amerikaanse president die een bezoek bracht aan China. Zhou Enlai was erg gespannen om hem te verwelkomen. Hij vroeg zich af of hij wel een handdruk zou krijgen van Nixon. Het was in Geneve in 1954, toen de minister van buitenlandse zaken Dulles hem weigerde de hand te schudden. Door dit incident was Zhou zeer gekwetst. Daarnaast had Zhou last van zijn arm. In de Chinese burgeroorlog was hij gewond geraakt aan zijn arm, waardoor hij hem niet hoog kon optillen. Gelukkig kreeg hij van het Amerikaanse staatshoofd een ferme handdruk. Zhou begroette de president met de woorden 'your handshake came over the vastest ocean in the world'.¹

Zhou was niet de enige die opgewonden was over het bezoek van de Amerikaanse president. Ook Mao was nerveus. Hij controleerde voortdurend hoever de president nog verwijderd was van Beijing. Negen dagen voor Nixon's bezoek was Mao nog bewusteloos geraakt en bijna overleden. Zijn situatie was op het moment stabiel. Daarom wilde hij Nixon direct ontmoeten. De president had zijn koffers nog niet uitgepakt en was net in het gastenverblijf gearriveerd, toen Zhou hem verzocht om op te schieten. Bij aankomst schudden de voormalige communistenjager en de anti-Amerikaan elkaar vriendelijk de hand. Dit was wellicht het belangrijkste moment uit de carrière van Nixon. Ook voor Mao en Zhou Enlai had dit bezoek grote gevolgen.²

Het is opmerkelijk dat de twee landen met totaal andere ideeën op militair, sociaal, economisch en politiek gebied toenadering tot elkaar zochten. De Amerikaanse motieven voor een bezoek aan China zijn uitgebreid onderzocht. De memoires van Nixon en de transcripten van Kissinger geven een inzicht over de Amerikaanse motivatie. In een recentelijk boek, *On China*, geeft Kissinger zijn eigen beeld van het Sino-Amerikaanse toenaderingsproces. Uit recensies over dit boek blijkt Kissinger een wel heel simplistisch beeld te geven over de Chinese kant van het verhaal. Zo wordt de 'Chinese traditie' behandeld als een onveranderde Confusianistische traditie. De Chinese bevolking wordt gepresenteerd als een blauw gekleed leger dat onder Mao stond. De historische continuïteit van de Chinese regering en diplomatie wordt duidelijk te ver doorgetrokken, aldus *Time*.³ Er wordt daarom speciaal gekeken naar de Chinese zijde van het verhaal. Welke Chinese motieven schuilden er achter het bezoek van Nixon?

¹ Wenqian (2007), 1-3.

² Chang en Halliday (2004), 738.

³ Wasserstrom (2011), 55.

De bovenstaande vraag wordt beantwoord aan de hand van een drietal deelvragen. Eerst wordt er gekeken naar de relatie tussen de China en de Sovjet-Unie. De vriendschap tussen de landen veranderde in de jaren '60 in een vijandschap. Na de dood van Stalin liepen de spanningen tussen China en de Sovjet-Unie hoog op. Er werd een hoogtepunt bereikt eind jaren '60; een nucleaire oorlog dreigde uit te breken. Waarom veranderde de relatie tussen de Sovjet-Unie en China van een vriendschap in een vijandschap? De oorzaken van de Sino-Sovjet ruzie worden achterhaald, door te kijken naar de gebeurtenissen die de gemoederen hoog lieten oplopen.

Volgens verschillende historici⁴ geeft de Sovjetdreiging een verklaring voor de Sino-Amerikaanse toenadering. China zocht toenadering tot Amerika om haar veiligheid te kunnen waarborgen. Het debat over deze geopolitieke verklaring zal in het eerste hoofdstuk ter sprake komen. Daarbij zal een kritische blik worden geworpen op deze verklaring. Andere verklaringen voor een Sino-Amerikaanse toenadering zullen worden behandeld. Zo wordt er stil gestaan bij de Culturele Revolutie. Waarbij de oude bureaucratie werd afgezet om de positie van Mao te versterken. Welke gevolgen had deze Culturele Revolutie op het buitenlandse beleid van China? De periode van de Culturele Revolutie (1966-1976) overlapt die van de toenadering van China en Amerika. Een verband leggen tussen de revolutie en de toenadering is daarom onvermijdelijk. Vreemd genoeg wordt dit meestal niet gedaan door historici.

Het tweede deel van het essay richt zich op het herstel van de relatie tussen China en Amerika en beslaat de periode 1969-1972. Na de Tweede Wereldoorlog verslechterde de relatie tussen China en Amerika. Er was twintig jaar geen contact tussen China en de Verenigde Staten. Op welke manier probeerde China de relatie met Amerika te verbeteren? Er wordt gekeken naar de manieren waarop China inspeelde op de Amerikaanse toenadering. Belangrijke gebeurtenissen zoals de Ping-Pong diplomatie en het interview van Edgar Snow met Mao geven weer op welke manier China haar relatie met Verenigde Staten probeerde te verbeteren. De rol van Zhou Enlai en Mao tijdens het Sino-Amerikaanse toenaderingsproces zal worden weergegeven. Tijdens het geheime bezoek van Kissinger aan Beijing is de basis gelegd voor de Sino-Amerikaanse normalisering. Door de geheime besprekingen tussen Zhou Enlai en Kissinger te analyseren zal de 'Chinese diplomatieke aanpak' naar voren komen. Daarnaast is het interessant om te kijken, hoe Mao de toenadering met Amerika legitimeerde op binnenlands en buitenlands gebied.

⁴ Zie bijvoorbeeld, Sergei Goncharov John Lewis, en Xue Litai, *Uncertain Partners: Stalin, Mao, en de Korean War* (Stanford, California : Stanford University Press, 1993), 219-20 of Jonathan D. Pollack (e.d) , "The Opening to America" in: *The Cambridge History of China*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1991), 15:402-74.

Het laatste deel van de scriptie richt zich op het bezoek van Nixon aan China. De besprekingen en de gebeurtenissen tijdens het bezoek worden behandeld. Er zal veel aandacht uitgaan naar het Shanghai communiqué. Het verdrag was het resultaat van voorafgaande onderhandelingen tussen de Amerikanen en Chinezen. Dit document werd op de laatste dag van het bezoek getekend. Welke Chinese motieven lagen er achter het Shanghai communiqué?

1.0 Van vriendschap tot vijandschap

De Sino-Sovjet relatie

‘ I like to deal with rightist. They say what they really think - not like the leftist, who say one thing and mean another’

Mao Zedong ⁵

‘Due to strategic necessity, Stalin signed the non-aggression treaty with Hitler. Why can't we play the American card?’

Chen Yi ⁶

In 1969 werd er door de Chinezen gevreesd voor een Sovjetinval. Men bereidde zich in China voor op een nucleaire oorlog. De Chinese bewindslieden werden geëvacueerd en er werden ondergrondse steden gebouwd. China en de Sovjet-Unie, twee voormalige bondgenoten, dreigden in een oorlog verwickeld te raken. Waarom sloeg het bondgenootschap van China en de Sovjet-Unie om in een vijandschap? Om deze vraag te beantwoorden zal er een chronologisch overzicht worden gegeven van de gebeurtenissen die zorgden voor de breuk tussen China en de Sovjet-Unie. De visie van Zhou-Enlai en Mao op het gebied van de internationale politiek komen hierbij naar voren. Daarnaast zal het debat over de geopolitieke verklaring worden behandeld. Deze verklaring gaat er vanuit dat de Sovjetdreiging de drijfveer voor de Sino-Amerikaanse toenadering was. Door aandacht te schenken aan de Culturele Revolutie, een gebeurtenis die op het zelfde moment plaats vond, kan de geopolitieke verklaring worden aangevuld en de Sino-Amerikaanse toenadering beter in haar historische context worden geplaatst.

⁵ MacMillan (2006), 144.

⁶ MacMillan (2006), 142.

1.1 Vriendschap met de Sovjet-Unie

Een noodzakelijk verbond

In 1949 kwam er een einde aan de burgeroorlog in China. Het land werd uitgeroepen tot een communistische staat. De Koude Oorlog was al een paar jaar aan de gang en de vijandige houding van de Verenigde Staten zorgde ervoor dat China in de armen werd gedreven van de Sovjet-Unie. Zhou merkte op dat China niet in staat was om Amerika en de Sovjet-Unie tegen elkaar uit te spelen. Vriendschap met de Sovjet-Unie zorgde ervoor dat de twee belangrijkste belangen van China konden worden behartigd. Ten eerste moest de veiligheid worden gewaarborgd. Zowel Amerika als Japan vormden voor China een bedreiging. Als gevolg van de Tweede Wereldoorlog had Amerika een grote invloedssfeer in Azië verworven. Het land was erop uit om politiek te expanderen en het socialisme in te perken. Als gevolg van de burgeroorlog was China verzwakt. Daarom had Zhou een behoefte aan stabiliteit en veiligheid. Zodat het land opnieuw kon worden opgebouwd. De Sovjet-Unie kon Amerikaanse inmenging op Chinees grondgebied voorkomen. Er kon dan immers worden bedreigd met de nucleaire wapens van de Sovjets. Daarnaast ontvingen de Chinezen financiële steun voor hun vriendschap, wat ten goede kwam aan de opbouw van het land. De motieven voor China tot een verbond met de Sovjet-Unie kwamen niet simpelweg voort uit hun gelijkgestemde ideologie. Zhou, als pragmaticus, zag vriendschap met de Sovjets als iets noodzakelijks vanuit veiligheidsoverwegingen en vanwege de financiële steun.⁷

Over de oorzaken van de Sino-Sovjet splitsing is discussie. Volgens historicus Lüthe heeft de splitsing een ideologische grondslag. De ruzie over ideologie is naar zijn mening belangrijker geweest voor de Sino-Sovjet splitsing dan de nationale belangen, binnenlandse politiek en het nationalisme. De drie belangrijkste punten die zorgden voor onenigheid tussen China en de Sovjet-Unie waren volgens hem destalinisatie, vrede en wereldrevolutie.⁸

Vanaf 1956 ontstonden er spanningen tussen de Sovjets en de Chinezen. Stalin's opvolger, Chroetsjov, voerde een andere politieke koers dan zijn voorganger. Hij uitte kritiek op Stalin en startte het proces van destalinisatie. Volgens Chroetsov was er geen sprake meer van een interne klassenstrijd, deze hoefde daarom niet worden voortgezet. In tegenstelling tot Stalin preekte Chroetsjov niet meer voor een wereldrevolutie. Er werd toenadering gezocht met het 'Westen' en wel specifiek met de Verenigde Staten. De nieuwe koers van de Sovjetleider werd door Mao gezien als verraad en bestempeld als revisionistisch.

⁷ Shao (1996), 155-158

⁸ Keith (2010), 619-622.

De Sovjet-Unie was afgestapt van het 'ware communisme'. Mao geloofde dat het communisme in gevaar werd gebracht door de buitenlandse politiek van Chroetsjov. Daarom wierp Mao zichzelf als de leider van het communisme op, China was nu het centrum voor een proletarische wereldrevolutie. Het Chinese model was het 'juiste' communistische model. Volgens Lütke is Mao de hoofdrolspeler geweest in de Sino-Sovjet splitsing, door zichzelf op te werpen als de leider van het communisme, joeg hij de Sovjet-Unie tegen zich in het harnas en zorgde hij voor een isolement van China. De politieke koers van Mao strookte niet met de Chinese nationale belangen, aldus Lütke.

Historicus Kittings spreekt echter over een symbiotische relatie tussen ideologie en nationale belangen. Een speerpunt van de buitenlandse politiek van Mao en Zhou Enlai was om China een onafhankelijke politieke koers te laten voeren. 'National independence and keeping the initiative in our own hands', zoals Kittings aangeeft. Mao's wereldrevolutie paste dus in de context van die buitenlandse politiek.⁹ De visie van de historicus Shao sluit deels aan op de visie van Kittings. Shao beschrijft de visie van Zhou-Enlai op het Sino-Sovjet bondgenootschap. De premier wordt hierin afgeschilderd als een pragmaticus. Ideologie speelde in Zhou's buitenlandse beleid een minder belangrijke rol. De premier hechtte de meeste waarde aan de Chinese nationale belangen. Volgens Shao kwam er een einde aan het Sino-Sovjet bondgenootschap doordat de Chinese nationale belangen er niet langer meer mee werden behartigd. De veiligheid van China werd niet langer meer door de Sovjet-Unie gegarandeerd.¹⁰

Het conflict tussen China en Taiwan in 1958 is een goed voorbeeld. Door een militaire aanval op Quemoy, een eilandengroep aan zuidoostkust van China, wilde Beijing Moskou financiële hulp afdwingen. Quemoy werd door zowel China als Taiwan gezien als rechtmatig bezit. De Chinezen startten de oorlog met bombardementen op Quemoy. Waarna de Taiwanese troepen aanvallen uitvoerden op het Chinese vasteland. China rekende op steun van de Sovjets, maar Moskou nam een afwachtende houding aan tijdens het conflict en greep niet in. Pas een week later beloofden zij extra steun aan China. Hierdoor ontstond er een crisissituatie. Indien Amerika haar bondgenoot Taiwan had besloten te helpen en een aanval vanuit de lucht of vanuit zee uitvoerden, dan zouden de Sovjets niet ingrijpen. Pas als het gevaar voor een nucleaire oorlog volledig weg was genomen, werd er door de Sovjet-Unie aan China steun verleend in een conflictsituatie met de Verenigde Staten.¹¹

Een verklaring voor de houding van de Sovjet-Unie was het eigenzinnige taalgebruik van Mao. De Chinese leider leek zich totaal geen zorgen te maken over een escalatie van het conflict. Zo sprak Mao nogal roekeloos over 'Russia will drop its atomic bombs on America

⁹ Ibidem.

¹⁰ Shao (1996), 155-177.

¹¹ Ibidem.

and America will drop its atomic bombs on the Soviet Union. They may both be wiped out. China too will suffer, but we will have four hundred million people left'. Toen Gromyko, de Sovjetminister van buitenlandse zaken het conflict probeerde te sussen, vertelde Mao hem zijn strategie. China zou zich terugtrekken na een Amerikaanse nucleaire aanval. Op deze manier kwamen de Amerikanen het land binnen en kon Rusland een tegenvaart inzetten. Het blijft de vraag of hij dit werkelijk meende. Duidelijk was dat Mao's houding niet bevorderlijk was voor de Sino-Sovjet relatie.¹²

Een andere teleurstelling was het feit dat de Sovjet-Unie weigerde het prototype van de atoombom en de nucleaire technische kennis te delen. Terwijl de Sovjets in 1957 beloofden om China nucleaire assistentie te verlenen. De reden waarom China graag een eigen nucleair wapenarsenaal wilde, was om niet langer afhankelijk te zijn van de Sovjet-Unie. China als nucleaire macht kon een onafhankelijke buitenlandse politiek voeren. De Sovjet-Unie weigerde hulp te schenken, waarop China besloot op eigen kracht nucleaire wapens te ontwikkelen. Door de houding van de Sovjet-Unie kwamen de nationale belangen van China onder druk te staan. De veiligheid van China was niet meer verzekerd. Het Russische revisionisme, de toenadering met het Westen zorgde voor steeds meer botsingen met de Sovjet-Unie. Er was niet langer meer sprake van één communistisch blok tegenover de Verenigde Staten.¹³

1.2 Oplopende spanningen van Albanië tot Zhenbao

In 1960 werd er door de Warschaupact-landen overlegd over een eventuele aanval op Albanië. Elk land diende zijn standpunt duidelijk te maken over een interventie. De reden voor de interventie was dat de Albanese leider Hoxha streefde naar nationale autonomie op het gebied van binnenlandse en buitenlandse politiek. In 1957 was er nog een verklaring getekend waarin de gelijkheid en onafhankelijkheid van alle communistische staten was vastgelegd. De houding van de Sovjet-Unie baarde China zorgen. Moskou nam in haar eentje de leiding in dit conflict. China had een goede relatie met Albanië. Zodoende was een aanval op Albanië indirect een aanval op China. Daarnaast beschuldigde China de Sovjet-Unie van geheime ontmoetingen met Amerika. Was de Sovjet-Unie nog wel te vertrouwen?

¹² Macmillan (2006), 283-5.

¹³ Shao (1996), 165-6.

Het conflict in Albanië leverde volgens Zhou het bewijs dat de Sovjets hun wil oplegden aan andere communistische landen. De chauvinistische houding die de Sovjet-Unie innam bewees dat zij Albanië gebruikte om een voorbeeld te stellen aan andere landen. Op de eerder genoemde verdragen met de Sovjet-Unie kon niet meer worden vertrouwd. China steunde Albanië in haar zelfstandige koers. Zij verleende het land economische en technologische steun.¹⁴

De spanningen tussen China en de Sovjet-Unie werden vergroot doordat de eerder genoemde politieke conflicten leidden tot de grensconflicten. Daarop werden de grenscontroles verscherpt en namen het aantal militaire troepen aan de grens toe. Eerst probeerde Zhou de kans op een directe confrontatie met de Sovjet-Unie te vermijden. De invasie in Tsjecho-Slowakije (1968) maakte een einde aan deze aanpak. Zhou was geschokt doordat Breznev de opstand in Praag met harde hand neersloeg. Het recht op nationale soevereiniteit werd hiermee geschonden. Hoewel Zhou het niet eens was met de democratisering van het socialisme in Tsjecho-Slowakije, wees het incident op de positionering van de Sovjet-Unie. Communistische landen konden niet meer hun eigen koers varen en werden in de tang gehouden door de Sovjet-Unie. Dit werd door Mao gezien als het sociaal-imperialisme, op een kapitalistische manier werden de hervormingen beëindigd. De invasie getuigde naar Zhou's mening van het egoïsme en het chauvinisme van de Sovjet revisionisten. De harde aanpak in Tsjecho-Slowakije had laten zien dat de Sovjet-Unie niet wilde dat de Warschaupact-landen haar eigen weg in het socialisme mochten kiezen. Door Mao werd gevreesd dat de Sovjet-Unie een aanval op China zou uitvoeren. Mao voerde immers een eigenzinnige communistische koers.¹⁵

In maart 1969 dreigde er een nucleaire oorlog uit te breken. Er vond een gewapend conflict plaats tussen de Chinezen en de Russen. Er werd gevochten om een klein onbewoond eiland in de Ussuri rivier, Zhenboa genaamd. Het conflict in Zhenboa wordt door veel historici gezien als een belangrijk incident. Het incident had een heroriëntatie van China's buitenlandse politiek tot gevolg, waardoor China haar relatie met de Verenigde Staten verbeterde. Historicus Kuisong kijkt in zijn onderzoek naar zowel de binnenlandse politiek in de jaren 1968-1969, als het grensconflict over Zhenbao. Op deze manier probeert hij het conflict in haar context te plaatsen. Hij komt tot de conclusie dat het grensconflict voor angst zorgde - op zowel psychologisch als strategisch gebied- waardoor er een heroriëntatie van het Chinese buitenlandse beleid mogelijk was. In deze context moet het onderzoek van de vier generaals worden geplaatst.¹⁶

¹⁴ Shao (1996), 160-70.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Kuisong (2000), 21-55.

In juli 1969 werd door Mao aan vier Chinese oud-generaals gevraagd om onderzoek te doen naar de oorlogsdreiging van buitenaf. De start van dit onderzoek begon drie weken na het conflict in Zhenboa. Gedurende het onderzoek liepen de spanningen tussen China en de Sovjet-Unie op. De belangrijkste taak voor de generaals was om de dreiging van het Sovjet-expansionisme te onderzoeken. De conclusie; de dreiging van een Sovjetaanval was gering. De Sovjet-Unie had moeite om zijn grens van 7000 km te bewaken. Om een inval uit te voeren waren er nog veel meer manschappen nodig. Naar schatting 3 miljoen troepen. Daarnaast kon de Sovjet-Unie zich moeilijk alleen bezighouden met China. Op dat moment was het land namelijk verwickeld in een strijd om oliebronnen in het Midden-Oosten. Van de Verenigde Staten hoefde ook geen reële dreiging worden verwacht. Het had zijn vingers gebrand aan het conflict in Vietnam. Uit de rapporten kwam ook naar voren dat de Verenigde Staten niet gebaad was bij een militaire overwinning van de Sovjet-Unie op China. Hierbij zouden de Russen een groter rijk verkrijgen met meer grondstoffen en manschappen dan de Verenigde Staten. Naar het inzicht van de generaals zou China op de lange termijn in conflict kunnen raken met zowel de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie, haar strategie, zou daarom moeten zijn om de ene supermacht tegen de andere uit te spelen, aldus Chen Yi, één van de generaals. Hoewel de generaals een Sovjetinval minimaal achtten, benadrukten zij wel dat men op het ergste voorbereid moest zijn. In de context van een grote invasie van de Sovjet-Unie moest er daarom 'the card of het United States' worden gespeeld.¹⁷

Als gevolg van het onderzoek was Zhou genoodzaakt om een nieuwe strategie ten aanzien van het buitenlandse beleid op te stellen. Zhou ging er van uit dat de Sovjet-Unie nu de grootste bedreiging vormde voor China. Door te zorgen voor een normalisatie van de relatie met Japan en de Verenigde Staten kon de expansie van de Sovjet invloed in China worden ingeperkt. Om diplomatieke isolatie te voorkomen en om de Sovjet hegemonie te kunnen normaliseren was de Verenigde Staten de aangewezen strategische partner.¹⁸ Een snelle Chinese toenadering was niet mogelijk geweest als de Nixonadministratie niet het initiatief had genomen in 1969; dan had het normalisatieproces waarschijnlijk langer op zich laten wachten. China veranderde haar houding tegenover de Verenigde Staten tijdens het dieptepunt van de Sino-Sovjet relatie. Beijing merkte de signalen op vanuit Washington; waar werd gesproken over normalisatie van de Sino-Amerikaanse relatie en speelde hier op in.¹⁹

¹⁷ Chen (2001), 245-8.

¹⁸ Shao (1996), 174-5.

¹⁹ Kuisong (2000), 55.

1.3 Kanttekeningen geopolitieke verklaring

De historicus Jian legt uit dat de geopolitieke verklaring voor de Chinese toenadering tot Amerika naar zijn mening niet afdoende is. De historici die deze verklaring gebruiken, gaan er van uit dat elk land ongeacht de staatsideologie bereid zou zijn om het ideologische geloof aan de kant te zetten in het belang van de veiligheid van de staat. Daarom is naar de mening van sommige van deze historici²⁰, ideologie niet de eerste prioriteit van de staat in vergelijking met geopolitieke en veiligheidszaken.²¹

De geopolitieke verklaring schiet op twee punten tekort. Ten eerste wordt er niet aangegeven dat de toenadering met de Verenigde Staten samenging met het opnieuw definiëren van het concept imperialisme. De Sovjet-Unie werd nu de grote boosdoener in plaats van de Verenigde Staten. De Sovjet-Unie was volgens Mao een socialistisch-imperialistisch land. Het tweede punt is dat de geopolitieke verklaring er van uit gaat dat het belang van ideologie aan de kant wordt gezet in het geval van veiligheidsoverwegingen. Er moet ook in overweging worden genomen dat structurele veranderingen in China hadden plaatsgevonden als het resultaat van de Culturele Revolutie. Deze revolutie liep op zijn einde rond 1968.

China verving het beeld van Amerika als vijand nummer één met dat van de Sovjet-Unie als het toonbeeld van het ultieme kwaad. Het kapitalisme was weer in het Sovjet systeem geslopen. Er ontstond daar opnieuw een bureaucratistische kapitalistische klasse, waardoor het kapitalisme in de Sovjet-Unie zich herstelde. Voorheen was afgesproken dat ieder communistisch land haar eigen weg mocht gaan. De Sovjet-Unie hield zich echter niet aan deze afspraken en speelde de baas. Landen die hervormingen wilden doorvoeren zoals Albanië werden teruggedfloten. Uit de invasie van Tsjecho-Slowakije bleek dat de Sovjets niet te beroerd waren om geweld te gebruiken om landen in het gareel te houden. Niet langer was het 'Amerikaanse imperialisme' het grootste gevaar voor de socialistische wereldrevoluties. Dit gedachtegoed vormde de essentie van de Culturele Revolutie en was gericht om te voorkomen dat er zo'n kapitalistische restauratie in China plaats kon vinden.²²

Na de Culturele Revolutie werd er echter afgezien van een wereldrevolutie. Mao had

²⁰ Zie bijvoorbeeld, Sergei Goncharov, John Lewis, en Xue Litai, *Uncertain Partners: Stalin, Mao, en de Korean War* (Stanford, California.; Stanford University Press 1993) 219-20 of Jonathan D. Pollack, "The Opening to America" in *The Cambridge History of China*, ed Denis Twitchett en John K. Fairbank (Cambridge, England.: Cambridge University Press, 1991), 15:402-74.

²¹ Chen (2001), 242-4.

²² Ibidem.

hier bewust voor gekozen. Door de Culturele Revolutie wilde hij twee doelen bereiken. Ten eerste; het transformeren van de partij, het systeem en de samenleving met haar idealen. China moest veranderen in een land van welvaart en rechtvaardigheid. Daarnaast wilde de leider zijn greep op de samenleving vergroten. Dit door zijn vijanden uit het systeem weg te zuiveren. Met het eindpunt van de revolutie in 1968-9 moest de orde worden hersteld. De propagandateams, de groepen die de massa moesten mobiliseren, werden geëxecuteerd. Er was sprake van een omslagpunt, waarbij de rode gardisten, het instrument van Mao, werden ontmanteld. De samenleving moest weer onder het gezag komen van de staatsman. Er was sprake van een omschakeling. De voormalige gedachte van wereldrevolutie werd niet langer nagestreefd. Het herstel van stabiliteit en controle verklaarde de nieuwe politiek die werd nagestreefd door Mao. Hierin paste ook de toenadering tot de Verenigde Staten.²³

²³ Ibidem.

2.0 Het Sino-Amerikaanse normalisatieproces

‘ If you want Chinese diplomats to suffer a heart attack, you have to speak to them on diplomatic occasions’.

Zhou Enlai ²⁴

Na het onderzoek van de vier Chinese oud-generaals werd er besloten om de relatie met de Verenigde Staten te verbeteren. De uiterst linkse buitenlandse politiek in de jaren '60 had China niets opgeleverd. Daarom werd Mao door zijn generaals geadviseerd om ‘ the American card’ te spelen. Zhou kreeg vervolgens van Mao de opdracht om in te spelen op de Amerikaanse toenadering tot China. Maar hoe probeerde China de relatie na twintig jaar onenigheid met Amerika te verbeteren? In dit hoofdstuk worden de belangrijkste gebeurtenissen in het Sino-Amerikaanse normalisatieproces behandeld. Het interview van Snow met Mao, de Ping-Pong diplomatie en de geheime reis van Kissinger naar Beijing. Bij deze gebeurtenissen wordt er gekeken naar de rol van Zhou Enlai en van Mao. Daarnaast zal de manier waarop Mao de Sino-Amerikaanse toenadering legitimeerde worden behandeld.

2.1 Contact zoeken en het herstel van de Sino-Amerikaanse relatie

In 1969 werd er voor het eerst direct contact gezocht door de Amerikanen. Tijdens een Joegoslavische modeshow in Warschau benaderde Stoelsel, de Amerikaanse ambassadeur in Polen, een Chinese diplomaat. Jong Zicheng, die zag dat de Amerikaan naderde, probeerde hem te ontwijken en liep hard door. Later wist Stoelsel Jing toch bij te benen om hem te vertellen dat hij de Chinese ambassadeur wilde spreken. Daaropvolgend werd hij uitgenodigd voor een gesprek. Ook via andere ambassades zoals Bern en Parijs werd er contact gezocht met de Chinezen. Tijdens de eerste besprekingen werd de Chinese diplomaten opgedragen om een passieve houding aan te nemen. Ze luisterden naar wat er van Amerikaanse kant werd verteld en gaven dit door. Zhou droeg de diplomaten op om niet

²⁴ Jisen (2004), 226.

op het gesprek in te gaan. 'We will reply when the time is favorable to us'.²⁵

Toen het Nixon niet lukte om via de ambassades een dialoog aan te gaan, werd er op een indirecte manier contact gezocht. Door middel van de contactpersoon Yaha Khan, de president van Pakistan en de Roemeense president werd er contact gelegd. De keuze was gevallen op deze bewindslieden omdat zij met zowel Amerika als China een goede relatie onderhielden. Vanaf de Amerikaanse kant werd er verscheidene keren gevraagd om een directe communicatielijn tussen Washington en Beijing. Communicatie op een hoger politiek niveau dan de ambassades. Warschau werd aangedragen als plaats van overleg. Dit was volgens de Chinezen te publiekelijk. Daarom bleef gedurende de Sino-Amerikaanse besprekingen de communicatie indirect. Als Zhou wilde communiceren met de Amerikanen, stuurde hij een bericht naar Zhang, die belde vervolgens Kahn op zijn privélijn om een afspraak te maken. Als Zhang de president ontmoette las hij het bericht voor. Kahn schreef het bericht op en belde vervolgens de ambassadeur om door te geven dat hij het bericht begreep. Alleen dan werd het bericht verstuurd naar Washington. De communicatie vanuit Washington ging via de Pakistaanse ambassadeur in Amerika die de berichten doorgaf aan Kahn, die ze vervolgens aan de Chinese ambassadeur doorsluisde. Via dit communicatiekanaal werd het geheime bezoek van Kissinger geregeld.²⁶

Om de relatie te verbeteren met Amerika werden er door Zhou verschillende maatregelen genomen. Hij wilde door het ministerie van buitenlandse zaken op de hoogte worden gehouden van alle ontwikkelingen met betrekking tot Amerika. Op deze manier kwam Zhou op de hoogte van het incident met twee Amerikaanse zeilers. Zij waren met hun boot in Chinese vaarwateren terecht gekomen. Na onderzoek bleek het om twee studenten te gaan en zij werden vrijgelaten. De vrijlating werd gebruikt voor diplomatieke doeleinden. Op deze manier toonde China haar welwillendheid aan de Verenigde Staten.²⁷

Andere maatregelen werden genomen op ideologisch gebied. Om de relatie met de Verenigde Staten te verbeteren was er een verschuiving in het gedachtegoed van Mao nodig. In het verleden predikte de Chinese leider voor een wereldrevolutie. China was de leider van deze revolutie en zorgde dat het socialistisch gedachtegoed zich verspreidde. Door middel van propaganda werd er opgeroepen tot een wereldrevolutie, waarbij de lagere klassen in opstand moesten komen tegen de onderdrukkers, de bourgeoisie. Het rode boekje en de Mao badges werden voorheen dan ook ingezet tijdens het bedrijven van Chinese diplomatie. Zo werd tijdens congressen Mao menigmaal geciteerd door de Chinese Ambassadeurs en werd er opgeroepen tot een wereldrevolutie. Vanaf 1968 was er sprake van een omslag.

²⁵ Jisen (2004), 223-5.

²⁶ Barnouin en Changgen (2006), 288-91.

²⁷ Jisen (2004), 252-4.

Er werd een eind gemaakt aan het verspreiden van propaganda op diplomatiek gebied. Mao begreep dat het prediken van een wereldrevolutie niet bevorderlijk werkte voor de reputatie van China bij de westerse wereld. Om China uit haar isolement te halen was het daarom belangrijk om niet langer op dit terrein propaganda te voeren. Mao badges werden op conferenties en congressen verboden. Daarnaast mocht er niet langer meer door de Chinese diplomaten worden gerefereerd aan de doctrine van het onoverwinnelijke marxisme, het leninisme en Mao Zedong's gedachtegoed. Er kwam hiermee een einde aan de formule van China als het centrum van de wereldrevolutie.²⁸

2.2 Het interview van Edgar Snow met Mao

' I would be happy to meet Nixon, either as president or as a tourist'

Mao Zedong ²⁹

In oktober en november 1970, kreeg Beijing signalen door vanuit Washington via Pakistan en Roemenië, waaruit bleek dat Nixon graag een bezoek wilde brengen aan China. In oktober reageerde Zhou positief op deze signalen. Wel gaf hij de Pakistaanse president door dat een staatsbezoek alleen mogelijk was op voorwaarde dat het probleem Taiwan zou worden opgelost.³⁰

De boodschap die in oktober was gegeven aan Khan werd pas op 9 december doorgegeven aan de Amerikanen. Dit kwam omdat de Chinezen nadrukkelijk hadden gevraagd om de boodschap niet direct over te dragen. Mao wilde namelijk tijd hebben om de veranderingen in de Sino-Amerikaanse relatie te legitimeren. Hiervoor wilde hij gebruik maken van de Amerikaanse schrijver Edgar Snow.

Deze schrijver was als sinds de jaren '30, toen hij een bezoek bracht aan de basis van de Chinese communisten, een vriend van Mao. Hij publiceerde het boek *Red Star over China*, in 1938, waarin hij een positief beeld probeerde te schetsen van de Chinese

²⁸ Ibidem.

²⁹ Chen (2001), 261.

³⁰ Nixon (1978), 546-7.

communistiche revolutie. Later in de jaren '60 schreef hij nogmaals over wat Mao had bereikt met zijn revolutie. Tijdens de Culturele Revolutie mocht Snow China niet binnenkomen, maar dit veranderde in 1970. Hij kreeg een uitnodiging en werd als gast door Mao zelf ontvangen.³¹

Op 1 oktober 1970, werden Snow en zijn vrouw uitgenodigd om een verslag te schrijven over de nationale feestdag van het communistische China. Snow stond samen met Mao op de poort van de Hemelse Vrede en keek uit over de parade die langs kwam. Van dit moment werd een foto genomen, die de volgende dag op de voorpagina van de Chinese kranten stond. Mao probeerde hiermee een bericht over te brengen aan de Amerikanen, maar ook aan de Chinezen.

Het was voor Mao erg belangrijk om deze boodschap over te brengen aan de Chinese bevolking. Zij had immers al twintig jaar een uiterste negatief beeld gekregen van Amerika. Door de anti-Amerikaanse propagandacampagnes waren de Chinezen geïndoctrineerd. Daarom was het van groot belang om een ander beeld te creëren en om de Chinese bevolking voor te bereiden op veranderingen in de Sino-Amerikaanse relatie.³²

Tijdens het bezoek van Snow werd er niet alleen een foto genomen met Mao. De journalist had daarnaast toestemming om de leider te interviewen. Dit verslag ging vooral over Mao's visie op de Culturele Revolutie. Vermeldenswaardig is de nadruk die de leider legde op een eventueel bezoek van president Nixon. Hij zei hierover, ' I would be happy to meet Nixon, either as president or as a tourist.' Bij dit interview was zowel de Amerikaanse als de Chinese bevolking de doelgroep. Het interview was belangrijk voor de legitimatie van verandering in de Sino-Amerikaanse relatie, maar ook in de kijk van Mao op de Culturele Revolutie. Tijdens het interview verdedigde hij de Culturele Revolutie, maar geeft hij ook kritiek op die revolutie. De revolutie was noodzakelijk geweest om slechte elementen te ontmaskeren doormiddel van het creëren van chaos te. Daarnaast sprak de leider ook over spanningen tijdens de revolutie waar hij niet blij mee was; de waarheid werd verzwegen en er was sprake van een slechte behandeling van de gevangenen. Deze uitspraken zijn te verklaren als er wordt gekeken naar de politieke situatie van dat moment. Hij was in een strijd gewikkeld met Lin Bao, de door hem zelf aangewezen opvolger. Het interview laat zien dat Mao afscheid nam van de meest radicale fase van de revolutie.

Mao's interview was een slimme manier om de Chinese bevolking te beïnvloeden. De revolutie die had plaatsvonden, werd afgesloten en maakte plaats voor een andere revolutie. De toenadering van China tot Amerika werd gelegitimeerd en de massa geloofde dat dit een volgende stap was in de revolutie die Mao voor ogen had.³³

³¹ Chen (2001), 254-7.

³² Ibidem.

³³ Ibidem.

2.3 Ping-Pong diplomatie als een Chinese koorddansact

'Your visit has opened a new chapter in the history of the relations between Chinese and American peoples.'

Zhou Enlai ³⁴

Tijdens de eerste maanden van 1971 was er geen contact tussen de Verenigde Staten en China. Er werd gezocht naar een manier om de contacten te herstellen. Het grootste probleem hierbij was de kwestie Taiwan. Volgens Amerika lag de oplossing voor het probleem aan Chinese zijde. De Chinezen dienden de Kwomintang te erkennen en te streven naar een vreedzame oplossing. Bovendien waren er diepgaande verschillen in de standpunten van de beide landen in andere internationale zaken. Zoals het militaire conflict in Vietnam, hoe om te gaan met de scheiding tussen Noord- en Zuid-Korea en de opkomst van de economische macht van Japan. Er werd daarom gezocht naar een goed moment, een gebeurtenis waardoor de besprekingen weer voort konden worden gezet. Het was voor Beijing belangrijk om steun van de Chinese bevolking te krijgen om nieuwe relaties aan te gaan met de Verenigde Staten. Dit goede moment kwam bij het wereldkampioenschap tafeltennis van 1971 dat in Japan werd gehouden.³⁵

Tafeltennis is de populairste sport in China en leeft erg onder de Chinezen. Het evenement werd dan ook door miljoenen mensen gevolgd, zowel in de steden als op het platteland. De media deden uitgebreid verslag, iets wat erg uitzonderlijk was tijdens de Culturele Revolutie. China had het beste team van de wereld en ze waren ook nu aan het winnen. Al in het begin van het wereldkampioenschap was er contact tussen de Chinese en Amerikaanse spelers. De spelers knoopten een gesprek aan gedurende de openingsreceptie. Tijdens het evenement werd er door Steenhoven, manager van het Amerikaanse team, gevraagd of de Amerikaanse spelers een bezoek konden brengen aan China. Op die manier konden zij leren van het spel van de Chinese spelers. Dit initiatief kwam dus niet van Zhou Enlai, zoals later werd beweerd door Kissinger. 'It was an inspired and theatrical piece of diplomacy that had the attributes of Zhou Enlai's sophistication, wisdom and strategic

³⁴ Chen (2001), 261.

³⁵ Chen (2001), 258-62.

planning'.³⁶

Chinese auteurs schrijven het bezoek toe aan het Amerikaanse team of aan de Amerikaanse journalisten. Volgens hun visie was het de Amerikaanse delegatie die meerdere malen haar vriendschap duidelijk maakte en het verlangen naar een bezoek uitte. Dit bericht ging naar Beijing, waar de sportcommissie en het ministerie van buitenlandse zaken debatteerden. Het merendeel was tegen een bezoek. In het interview van Snow had Mao president Nixon al uitgenodigd om naar China te komen. Het was een verkeerd signaal om eerst de atleten naar China te laten komen en pas dan de president. Zhou stelde een brief op waarin stond dat, 'the time is not ripe for such a visit ... and we are convinced that there will be other opportunities in the future'. Hier werd China's standpunt over het één China-beleid bijgevoegd.³⁷

Op een gegeven moment had de Amerikaanse speler Cowel de Amerikaanse spelersbus gemist, nadat hij een potje tafeltennis had gespeeld met een Chinese speler. Daarom werd hij door een van de Chinese spelers gevraagd om in de Chinese bus te gaan zitten. Eenmaal in de bus aangekomen begroette niemand Cowel. Uiteindelijk benaderde de Chinese wereldkampioen de Amerikaan en gaf hem een cadeau. Een zijden sjaal met daarop het Huangshang gebergte geborduurd. Vijf minuten later kwamen alle spelers uit de bus, de pers stond klaar om foto's te maken. Het was een goed moment om de vriendschap te kunnen vastleggen tussen de Amerikaan en de Chinezen. Cowel had echter niets in zijn tas om aan Zhuang te geven. Hij kocht later die dag een T-shirt van de Beatles met de tekst 'Let it be', met op achtergrond de Amerikaanse vlag, om deze te overhandigen aan Zhuang.³⁸

In Beijing werd Mao goed op de hoogte gehouden over de situatie in Nagoya. Hij volgde het nieuws over de wereldkampioenschappen op de voet. De leider was erg gespannen door de situatie, hij at weinig en kon slecht slapen. Mao was blij met het nieuws over het incident. Zhuang was volgens Mao niet alleen een goede tafeltennisspeler maar wist ook hoe hij diplomatie moest bedrijven. Het was nu aan Mao om een beslissing te nemen. Gaf hij het Amerikaanse team een uitnodiging voor een bezoek aan China? De nacht van 6 april liet Mao aan zijn verpleegster Wu weten dat het Amerikaanse team moest worden uitgenodigd. Zij geloofde hem niet direct omdat hij zijn slaappillen had ingenomen. De medicijnen hadden invloed op de leider, waardoor zij zijn woorden in twijfel trok. Hij was bijna in slaap gevallen en mompelde dat zij het ministerie van buitenlandse zaken moest bellen. Zij vroeg hem of hij dat echt meende. Toen hij dit bevestigde werd het telefoontje gepleegd.³⁹

³⁶ Ibidem.

³⁷ Barnouin en Changgen (2006), 290-2.

³⁸ Chen (2001), 258-62.

³⁹ Chang en Halliday (2004), 734-5.

Tijdens het bezoek van het Amerikaanse team aan China liet Zhou Enlai zich van zijn beste kant zien en ontpopte hij zich als een echte gastheer. Het bezoek was belangrijk voor de binnenlandse en buitenlandse publiciteit. Het nieuws haalde in zowel de Chinese als de Amerikaanse kranten de voorpagina. Het gevolg van dit bezoek was reden voor Amerika om haar banden met China nauwer aan te halen. Zo werd het Amerikaanse handelsembargo, dat twintig jaar had geduurd, opgeheven. De Ping-Pong diplomatiek veranderde het politieke klimaat en verbeterde de relatie tussen de twee grootmachten. Kissinger sprak vol lof over het bezoek. Zo noemde hij het 'an international sensation that captured the world's imagination'

Het is onmogelijk om te achterhalen wat er in Mao's hoofd omging toen hij van gedachte veranderde. Wij kunnen aannemen dat deze beslissing was genomen voor zowel internationale als binnenlandse doeleinden. Het bezoek had niet alleen als doel om vriendschap uit te stralen maar ook de Chinese superioriteit aan te tonen. Het Chinese team was onverslaanbaar, maar uit vriendelijkheid lieten zij de Amerikanen ook een paar potjes winnen. Het bezoek van het Amerikaanse team was voorpagina nieuws in China. Veel aandacht werd er besteed aan het gesprek van Zhou Enlai en Cowen. Volgens de media vroeg Cowen wat Zhou van hippies vond. De minister gaf hem op filosofische wijze antwoord waarin zowel 'the desire on the part of youth to try new things' gecombineerd werd met de 'the rules in the development of human history'. Later kreeg Zhou, naar verluid, van de moeder van Cowen een bos bloemen omdat hij haar zoon iets had bijgebracht. Op deze manier benutte Mao volop de kans om de Chinezen psychologisch voor te bereiden op het bezoek van Nixon.⁴⁰

De Ping-Pong diplomatie was geen vooraf opgezet plan van Zhou-Enlai of Mao. Historici Zhaohui Hong en Yi Sun geven weer dat de Ping-Pong diplomatie kan worden gezien als een 'butterfly effect'. Net zoals vlinders, spontaan acties genereren, speelden journalisten, 'gewone' diplomaten en spelers een belangrijke rol in het proces van de Sino-Amerikaanse toenadering. Voorbeelden zijn de verpleegster van Mao, zij had tenslotte Mao's boodschap kunnen negeren. Of de Amerikaanse coach; met zijn verzoek om met zijn team een bezoek te brengen aan China. Glen Cowell kwam per ongelijk terecht in de Chinese bus, waarbij hij spontaan werd ontvangen door de Chinese wereldkampioen. De Chinese spelers waren niet opgedragen om zich vriendelijk op te stellen tegenover het Amerikaanse team. De Amerikaanse spelers, de journalisten en diplomaten handelden spontaan en intuïtief. Daardoor ontstond er door een samenloop van omstandigheden een kans voor Mao om de relatie met de Verenigde Staten te verbeteren.⁴¹

⁴⁰ Chen (2001), 258-62.

⁴¹ Hong en Sun (2000), 229-48.

2.3 Omzichtige diplomatie, Kissinger naar Beijing

'Besides, you have already prepared a thick book'

Zhou Enlai⁴²

(De openingszin van het gesprek over het boek met daarin de standpunten van Kissinger.)

In maart 1971 stapte Kissinger verkleed met hoed en een zonnebril het vliegtuig in. De reis die hij maakte moest geheim blijven, maar dit dreigde mislukken. Voordat Kissinger het vliegtuig instapte deed zich een incident voor. Nancy Tang, de tolk van Mao, stond boven aan de trap van het vliegtuig om Kissinger te begroeten. Secret Service agenten in de buurt waren hierover verbaasd, zij wisten niet wat er gaande was en waar het vliegtuig naar toe ging. Daarom greep een van de agenten naar zijn wapen. Een correspondent, die werkte voor een krant in Londen, wachtte op het vliegveld op zijn moeder. Hij merkte deze ongewone gebeurtenis op en vroeg de agent wat er gaande was. 'It's Henry Kissinger he's going to China'. De journalist nam vervolgens zo snel mogelijk contact op met zijn baas. Volgens zijn werkgever kon het verhaal niet waar zijn en had de journalist waarschijnlijk te veel gedronken. Als dit verhaal was uitgelekt had Kissinger een groot probleem gehad. Zijn carrière stond op het spel.⁴³

Om deze reis geheim te houden, was de reis zorgvuldig gepland. Deze reis werd zo onopvallend mogelijk gehouden, om zo weinig mogelijk pers aan te trekken. Kissinger zou een reis maken in Azië en bij verschillende staatshoofden op bezoek gaan. De reis werd afgesloten met bezoek aan Yahya Kahn, de president van Pakistan. Om er voor te kunnen zorgen dat Kissinger zijn bezoek kon maken, werd er beroep gedaan op de acteertalenten van de diplomaat. Na een diner klaagde Kissinger menigmaal dat hij last had van zijn maag. Kahn stelde voor dat Kissinger naar zijn privé bungalow in de bergen zou gaan. Koele lucht zou zorgen voor een snel herstel. Met deze smoes kon Kissinger een aantal dagen onopgemerkt een bezoek brengen aan China.⁴⁴

Zhou had zelf mee geholpen aan de voorbereidingen van de geheime ontmoeting in opdracht van Mao. Zhou had het Politbureau bijeengeroepen voor een speciale vergadering. Hij verklaarde dat de Verenigde Staten niet zo machtig meer was vlak na de Tweede

⁴² Macmillan (2006), 190.

⁴³ Macmillan (2006), 182-88.

⁴⁴ Ibidem.

Wereldoorlog. Ook economisch was het minder sterk, daarnaast had de oorlog in Vietnam gezorgd voor gezichtsverlies. Het waren daarom de Amerikanen die contact zochten met China. Dit was de kans voor China om haar eigen veiligheid te vergroten en op vreedzame manier de re-unificatie met Taiwan te bewerkstelligen.

Bij het geheime bezoek stond veel op het spel, Kissinger kon niet terugkomen zonder een uitnodiging voor de president voor een staatsbezoek. Ook aan de Chinese kant werd er veel verwacht van Zhou Enlai. Tijdens de besprekingen stonden twee problemen centraal, Taiwan en Vietnam. Taiwan was een belangrijke bondgenoot van Amerika. Het land kreeg subsidie en er waren Amerikaanse militairen gestationeerd. Zhou maakte duidelijk dat voor de eenwording van Taiwan en China een vreedzame aanpak werd nagestreefd. China was niet bereid om Taiwan als onafhankelijk te zien, ook niet in internationale organisaties zoals de Verenigde Naties. Het verwachtte van Amerikaanse kant een erkenning van het één China-beleid en het terugtrekken van de troepen uit Taiwan. Volgens Kissinger was het terugtrekken uit Taiwan afhankelijk van de situatie in Indochina. China vormde in deze oorlog een steunpilaar van Noord-Vietnam. Het hielp bondgenoot Noord-Vietnam door middel van financiële en militaire steun. Kissinger hoopte ervoor te kunnen zorgen dat de steun van China aan de bondgenoot minder werd.⁴⁵

Tijdens de gesprekken bleek dat de mannen groot respect voor elkaar hadden. Zhou noemde Kissinger 'verry intelligent'. Kissinger sprak over Zhou als 'one of the two or three most impressive men I have ever met'. Zhou was een ervaren diplomaat. Hij had onderhandeld met de Kwomintang en de Sovjet-Unie. Tijdens het eerste gesprek lag het initiatief aan de kant van Kissinger. Hij was immers te gast. Zhou had de opdracht gekregen om eerst de kwestie Taiwan op te lossen en daarna pas in te gaan op andere zaken. Tijdens dit gesprek was Zhou echter flexibel. Op welke datum moest het bezoek plaatsvinden? Hoeveel pers mocht ermee? Hoe lang zou het bezoek duren? Dit waren vragen waar zowel Kissinger als Zhou niet moeilijk over deden. Kissinger liet, omdat, Zhou de gastheer was tijdens Nixon's bezoek, veel beslissingen aan hem over.⁴⁶

Zhou was tijdens de onderhandelingen scherp en direct. Hij had duidelijk standpunten over kwesties. De zaak Taiwan werd meteen aan de orde gesteld na de praktische zaken te hebben afgehandeld. Hij vertelde hierbij direct wat er van Kissinger verwacht werd. Taiwan was een provincie van China. Van Amerika werd verwacht dit standpunt te erkennen. De steun van Amerika aan Taiwan werd daarnaast aan de kaak gesteld. Zhou wilde dat alle Amerikaanse troepen zich zouden terugtrekken van het eiland. Het antwoord van Kissinger was dat troepen zich op dat moment al bezig waren met het terugtrekken uit Taiwan.

⁴⁵ Macmillan (2006), 257-65.

⁴⁶ Macmillan (2006), 190.

Wanneer een akkoord was bereikt met Hanoi, zou twee derde van de troepenmacht die in Indochina was gelegerd, ook naar huis worden gestuurd. Uit Taiwan werd er op dat moment twintig procent van legeronderdelen teruggetrokken. Daarnaast werd er door Kissinger onderzoek gedaan bij de CIA, die was gestationeerd op Taiwan, om te kijken of aan de Taiwanese Vrijheidsbeweging steun werd verleend. Indien er steun was zou deze worden afgebroken. Amerika behoorde deze beweging namelijk niet te steunen. Daarnaast erkende Kissinger het standpunt van China dat Taiwan een deel was van China.⁴⁷

Ook over Vietnam werden duidelijke standpunten ingenomen. China wilde zich niet verder mengen in het conflict. Het wilde niet optreden als bemiddelaar tussen Amerika en de Noord-Vietnamezen. Het zou wel doorgaan met het steunen van Vietnam. Net zoals alle volken, moesten de Vietnamezen hun eigen politieke systeem kunnen kiezen. 'So long as no foreign force interferes in that area, then the issue is solved'. Daarom moesten alle Amerikaanse troepen worden teruggetrokken uit het gebied. Bovendien diende Amerika het regime in Zuid-Vietnam en het regime, onder Lon Nol, in Cambodja niet meer te steunen. Ondanks de houding van Zhou was Kissinger, bij aankomst in Amerika, zeer optimistisch over dit onderwerp. Er werd blijkbaar toch van China verwacht dat zij druk zouden uitoefenen op hun bondgenoot en minder steun zou verlenen.⁴⁸

Na de eerste dag was Zhou tevreden met de erkenning van het één China-beleid door Amerika. Hij rapporteerde meteen na de bespreking het goede nieuws aan Mao. De leider had het over de 'langzame evolutie van de aap in de mens'. Amerika was nog steeds in de fase van de aap 'with a tail, though a much shorter one, on his back'. Mao vertelde zijn premier echter ook om de volgende dag een andere houding aan te nemen. Er moest ook over de motieven van de Amerikanen worden gesproken. Zhou's opdracht was om te praten over het grote perspectief. Hiermee werd de situatie van China in Azië mee bedoeld. 'Although all under heaven is in a chaos, the situation is great'. Mao vertelde dat Zhou vooral moest spreken over het gevaar dat China liep om verdeeld te worden onder Amerika, de Sovjet-Unie en Japan. De aanpak was bedoeld om de Amerikanen te dwingen strategische doelen in Oost-Azië te onthullen. Ook werd Amerika op deze manier herinnerd aan de centrale rol die China speelde in Azië. Er werd tijdens het gesprek scherpe kritiek gegeven op het beleid dat Amerika voerde ten aanzien van India, Vietnam, Japan, Korea en Taiwan. Nadat hij dit commentaar had uitgesproken, tegenover Kissinger kwam Zhou weer tot zichzelf. Waardoor het leek of er niets aan de hand was geweest. De aanpak was niet bedoeld om de Amerikanen dwars te zitten, maar maakte deel uit van een rituele procedure. Op deze manier kon communistisch China tot compromissen komen. Door het bezoek van Kissinger was er een fundament gelegd voor een normalisatie van de betrekkingen tussen

⁴⁷ <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB66/> (the National Security Archive).

⁴⁸ Ibidem.

Amerika en China. Beide partijen waren tevreden over het resultaat van de besprekingen. Kissinger had een uitnodiging voor het bezoek van Nixon geregeld. Daarnaast waren er afspraken gemaakt over Vietnam. Zhou had belangrijke concessies verkregen van Kissinger.betreffende de Amerikaanse terugtrekking uit Taiwan en de erkenning van het één China-beleid.⁴⁹

⁴⁹ Chen (2001), 267-8.

3.0 Het bezoek van Nixon aan China

Nixon kwam op 21 februari aan op het vliegveld in Beijing. Hij werd daar begroet door zijn gastheer Zhou Enlai. De Chinese premier had het bezoek zorgvuldig voorbereid. De gespannen houding van Zhou tijdens het bezoek kwam niet alleen door zijn verlangen naar een handdruk van de Amerikaanse president. Mao stond er om bekend dat hij nog al eens van gedachten kon veranderen. Indien iemand deze omslag in denken niet kon volgen waren de consequenties hiervan niet mals. Zhou wist dat hij geen fout mocht maken. Hij was namelijk de ideale zondebok wanneer het bezoek geen succes werd. Zhou's oog voor detail en zijn perfectionisme kwam wel duidelijk naar voren bij het welkomspankete op de eerste avond van Nixon's aankomst in Beijing. Bij het uitbrengen van de toost wachtte hij tot het niveau van de glazen op gelijke hoogte was, alvorens te toosten.⁵⁰

Nixon's week in China was volgepland met uitstapjes. Zo werd er een bezoek gebracht aan de Chinese Muur, aan Shanghai en aan Hangzhou. Op deze manier konden er door de pers mooie plaatjes worden geschoten. Er waren twee vliegtuigen vol met Amerikaanse journalisten meegereisd om uitgebreid verslag te doen van het bezoek. Dit geeft goed weer welke belangrijke symbolische betekenis het bezoek had. Het gaf het signaal aan de buitenwereld dat de Amerikanen en Chinezen streefden naar samenwerking. Het bezoek zat daarom vol symboliek. Dit bleek bijvoorbeeld uit de geschenken die de landen elkaar gaven. Zoals de enorme Red Woods, die cadeau werden gedaan aan de Chinezen. De Amerikanen waren erg gespannen over het cadeau dat ze zouden krijgen van de Chinezen. Ze hoopten namelijk op pandaberen. Alleen goed bevriende landen kregen dit geschenk. Bij een bezoekje aan de dierentuin kwam deze wens uit. Naast de uitstapjes en banketten waren er ook besprekingen. Deze besprekingen leidden uiteindelijk tot het Shanghai communiqué. Een document waarbij beide landen hun standpunten, met zowel de geschillen als de overeenkomsten, opstelden. Welke Chinese motieven lagen er achter het Shanghai communiqué? Om deze vraag te beantwoorden wordt er gekeken wat er met het Shanghai communiqué werd vastgelegd. De problemen waar Kissinger en Qiao mee te maken kregen tijdens het opstellen van het communiqué, zullen worden behandeld.

⁵⁰ Wenqian G. (2007), 3.

3.1 Ontmoeting met Mao

Mao wachtte vol spanning op de Amerikaanse president, toen hij vernam dat Nixon geland was. Nixon was gelijk door Zhou Enlai naar Mao's verblijf gestuurd om de leider te ontmoeten. Het gesprek tussen Nixon en Mao duurde 65 minuten. Dit was het enige gesprek wat tussen de twee leiders tijdens het bezoek plaatsvond. Het bezoek deed denken aan bezoeken die 200 jaar eerder hadden plaats gevonden. Toen de Chinese keizer westerse afgevaardigden ontving, die hem om een gunst kwamen vragen. Nu was het Nixon die naar China was gekomen, omdat hij een bondgenootschap met China aan wilde gaan. De hooghartige houding van de vroegere keizer, leek veel op Mao's houding tegenover de Amerikaanse president.⁵¹

Het was Mao geweest, die bepaald had wanneer het bezoek hem uitkwam. Zijn gasten moesten zich maar aanpassen aan de leider. Het was vergelijkbaar met de houding van de Chinezen in de keizertijd, toen China als het middelpunt van de wereld werd gezien. In het gesprek kwam deze houding van superioriteit aan de kant van Mao duidelijk naar voren. Zijn motief voor het bezoek was om indruk te maken op zijn gasten. Niet alleen door middel van militaire parades, maar ook op subtiel wijze door de hoeveelheid boeken in zijn studeerkamer, die vanaf de grond waren opgestapeld. Daarnaast vond hij het geweldig dat de Amerikaanse leider hem bezocht om naar zijn verhaal te luisteren.

Opvallend aan het gesprek was dat het inhoudelijk maar weinig voorstelde. Mao wilde zijn reputatie als grote anti-Amerikaan behouden. De Amerikaanse pers mocht niets kunnen opvangen dat zijn reputatie zou kunnen aantasten. Om dit te voorkomen had het gesprek een filosofische lading. Mao ontregelde menigmaal het gesprek om enige diepgang te voorkomen. Met uitspraken zoals, 'we moeten niet met zijn tweeën de hele voorstelling monopoliseren' of 'het is niet goed om dokter Kissinger niet ook iets te laten zeggen'. Over belangrijke zaken zoals Taiwan en Vietnam werd maar zijdelings gesproken. Er werden op deze punten geen nieuwe inzichten bereikt.⁵²

De hooghartigheid van de staatsman blijkt wel uit het zuinige gebruik van complimenten. Het enige compliment aan de Amerikaanse president was over het boek van Nixon, 'your book the Six Crises is not bad'. Terwijl Kissinger en Nixon zich lovend over Mao uitlieten. Zo complimenteerden ze de staatsman met zijn poëzie en essays. Nixon en Kissinger bewonderden de manier waarop Mao zijn bevolking hiermee had weten te

⁵¹ Chang en Halliday (2004), 738-42

⁵² Ibidem.

mobiliseren. Daarop Mao koeltjes reageerde ' those writings of mine aren't anything... there is nothing instructive in what I wrote.'⁵³

Nixon kreeg een minder belangrijke rol toebedeeld van Mao dan Kissinger. Dat was zowel een inbreuk op het protocol als pure onbeschoftheid. Iets wat hij niet in zijn hoofd had durven halen tijdens een conversatie met Stalin. Mao vroeg Nixon om Kissinger aan het woord te laten. Op de gemaakte standpunten van Kissinger ging hij vervolgens niet dieper in. De staatsman maakte alleen een opmerking over de 'mooie dames die Kissinger gebruikte als dekmantel'. Pas nadat Nixon was vertrokken liet Mao zich positief uit over de president. Hij vertelde tegen zijn lijfarts, die zijn hartslag nakeek, ' He speaks forthrightly – no beating around the bush, not like the leftists, who say one thing and mean another.' Hij vond Nixon eerlijker overkomen dan de voormalige bondgenoot, de Sovjet-Unie, ' He is much better than those people who talk about high moral principles while engaging in sinister intrigues.' Over Kissinger was hij veel minder te spreken, 'Just a funny little man. He is shuddering all over with nerves every time he comes to see me.

Nixon en Kissinger waren diep onder de indruk van de persoon Mao. De manier waarop Mao met zijn gasten omging bleek toch in goede aarde te zijn gevallen. Zo sprak Nixon over zijn 'remarkable sense of humor'. De Amerikanen waren enigszins teleurgesteld over de inhoud van het gesprek. Zij vonden dat het gesprek weinig had opgeleverd. Later begon de mythologisering van gesprek. Zo sprak Lord hier later over 'The more we began to think about it, the more we examined the transcript of the meeting, we realized that Mao had hit the key issues - the Soviet Union, Taiwan en Vietnam - in just a few sentences, sometimes directly and sometimes in allegorical way, stating the basic Chinese positions, which gave us a framework to enlarge and flesh out over the next few days'.⁵⁴

⁵³ MacMillan (2006), 70-78.

⁵⁴ Ibidem.

3.2 Het Shanghai communiqué

‘As to specific wordings, we can see to it that it is a very beautifully worded document.’

Qiao⁵⁵

Op zaterdag 20 februari 1972 was het bezoek van China in zijn laatste fase gekomen. Aan Amerikaanse kant werd gehoopt op een laatste gesprek met Mao. Bronchitis zorgde ervoor dat het uiteindelijk niet tot die laatste ontmoeting kwam. Hoewel tijdens de bezoeken van Kissinger veel zaken waren besproken, waren er drie zaken waar nog tot een overeenkomst moest worden gekomen; het India-Pakistan conflict, de handel en uitwisseling en tenslotte Taiwan. Ook moesten de standpunten van beide partijen nog worden verwoord. Zowel de overeenkomsten als meningsverschillen werden op papier gezet. Het waren Kissinger en Qing die het hele document zin voor zin doornamen. Qiao was de assistent van Zhou Enlai. Iemand die net zoals Zhou uit de bovenklasse van de Chinese samenleving kwam. Hij had filosofie gestudeerd en voor zijn studie in Japan en Duitsland gewoond. Hij was net als Zhou, zeer bedreven in de diplomatie en had veel ervaring opgedaan tijdens de besprekingen over Korea.⁵⁶

Tijdens het doornemen van het communiqué gingen Qiao en Kissinger in discussie over de kleinste details. De woorden en grammatica waren vaak de oorzaak van discussie. Impliceerde het woord ‘should’ een morele verplichting? Kon Nixon akkoord gaan met een document waarin werd gesproken over een wereldrevolutie? Er werd gelet op de details, omdat men wist dat het verdrag zou worden uitgeplozen in Tokyo, Hanoi en Moskou. Met het communiqué werd Zhou Enlai gevraagd om publiekelijk een standpunt in te nemen over verschillende kwesties. Het communiqué liet de verschillen maar ook vooral de overeenkomsten zien tussen China en Amerika. Het was de bedoeling van Kissinger en Qiao om eerlijk te zijn tegenover elkaar. Ze dachten tijdens het opstellen daarom ook hardop. De transcripten van het gesprek tussen Kissinger en Qiao laten zien hoe bedreven deze diplomaten waren.

Over het India-Pakistan conflict hadden de grootmachten allebei een andere visie. Volgens Amerika hadden de volken van Zuid-Azië het recht om hun eigen toekomst te

⁵⁵ MacMillan (2006), 303.

⁵⁶ Macmillan (2006), 295-303.

bepalen zonder militaire of buitenlandse inmenging of dreiging. China had ook een hele andere visie op Zuid-Azië. China benadrukte dat India zich diende te houden aan de resoluties van de Verenigde Naties. India moest zich daarom terugtrekken uit Pakistaans gebied, Kashmir. Na de discussie werd bepaald dat beide het eigen standpunt in het communiqué zouden opnemen en daarnaast een gezamenlijk standpunt zouden innemen.⁵⁷

De besprekingen over handel en uitwisseling verliepen relatief soepel. Al snel wisten beide partijen hierover een gezamenlijk standpunt te formuleren. Beide partijen waren het er over eens dat het belangrijk was om de contacten en het begrip tussen de Amerikanen en Chinezen te bevorderen door middel van cultuur en academische uitwisseling en door sport. De Chinezen waren alleen nerveus over het toelaten van buitenlanders in China in verband met handel en toerisme. Kissinger stelde Qiao gerust met 'we both know that basically that don't mean anything'.

Taiwan vormde het grootste probleem van het communiqué. Hierdoor werden er lange dagen gemaakt door de diplomaten. De onenigheid over Taiwan zorgde er bijna voor dat er geen communiqué was gekomen. Het probleem was dat de Chinezen wilden dat Amerika Taiwan erkende als een deel van China. Voor Amerika was dit geen optie. Door het één China-beleid te erkennen zou het bondgenoot Taiwan in de steek laten. Dit zou door Taiwan en de rest van Amerikaanse bondgenoten worden gezien als verraad. De reputatie van Amerika en in het bijzonder van Nixon zou hierdoor schade oplopen in het binnen- en buitenland.⁵⁸

Kissinger probeerde om onder de erkenning uit te komen door terug te grijpen op eerder gemaakte afspraken. Zo had de Verenigde Staten zich aan zijn belofte gehouden en had geen nucleaire wapens geplaatst op Taiwan. Dit was een teken geweest van Amerika's 'good faith'. Qiao hield vastberaden vol en stond er op dat Amerika moest erkennen dat Taiwan een provincie van China was. Kissinger verzette zich hier tegen. Zijn antwoord hierop was 'We would like to find a formulation which is at least vaguer, not because its affect what we will do, which you know, but because it enables us to return without looking as though we have surrender on this point'. Toen Kissinger benadrukte dat de Taiwanese eenwording met China op een vreedzame manier moest worden bereikt zette Qiao zijn hakken in het zand. 'Frankly speaking we cannot agree to that because it is a fundamental violation of our principle - that it is an internal affair'. Toen het einde van de week naderde werd er door Kissinger een oplossing gevonden. Amerika zou erkennen dat China's standpunt over Taiwan bestond. Omdat Amerika haar standpunt over Taiwan veranderde moest elk woord zorgvuldig worden gekozen. Het woord 'acknowledge' zorgde later voor problemen met State Department, die 'take note of' een betere bewoording vonden. Het woord 'recognize' werd

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ Ibidem.

door Kissinger gemeden omdat dit impliceerde dat de Verenigde Staten de claim van China accepteerde. Ook over de bewoording van de terugtrekking van Amerikaanse troepen uit Taiwan werd gediscussieerd. Qiu pleitte voor 'will withdrawing forces'. Terwijl de Amerikanen het woord 'anticipates' in gedachte hadden. Er werd uiteindelijk als concessie gekozen voor 'affirm'.

Ondanks de geschillen was het Shanghai communiqué een bevestiging van een normalisatie van de relatie tussen Amerika en China. Het probleem Taiwan was dan wel niet opgelost door het verdrag, maar het vormde niet langer meer een blokkade voor de samenwerking tussen beide landen. Op geopolitiek gebied leverde het communiqué de fundering voor een strategisch bondgenootschap. Zo kwam er naar voren dat noch China, noch de Verenigde Staten op zoek was naar hegemonie in Azië. Daarnaast kon China revolutionair blijven en toch een samenwerking met Amerika aangaan. Ook stond China op gelijke voet met de Verenigde Staten. Dit had altijd al een speerpunt gevormd op het gebied van internationale samenwerking.⁵⁹⁶⁰

⁵⁹ Macmillan, 295-303.

⁶⁰ <http://www.taiwandocuments.org/communique01.htm>

Conclusie

Een onafhankelijk buitenlandse politiek, gezien worden als een gelijkwaardige bondgenoot en veiligheid, deze Chinese belangen bepaalden in de periode 1949-1972 de Chinese internationale politieke koers. Vriendschap met de Sovjet-Unie werd niet zozeer gesloten uit ideologische motieven, maar was noodzakelijk voor de veiligheid. De Chinese burgeroorlog had gezorgd voor een geweldige ravage. De opbouw was alleen mogelijk door een bondgenootschap te sluiten met de Sovjet-Unie. Het bondgenootschap zorgde voor veiligheid en stabiliteit waardoor er met die opbouw kon worden begonnen. Daarnaast was de financiële steun van de Sovjet-Unie daarbij onontbeerlijk.

Na de dood van Stalin groeiden de Sovjet-Unie en China steeds verder uit elkaar. De ruzie begon door ideologische verschillen, maar dit was niet de hoofdoorzaak voor de splitsing. China zag haar nationale belangen namelijk in gevaar komen. Zo werd de veiligheid van China niet meer verzekerd door de Sovjet- Unie. Het Taiwanees-Chinees conflict in 1958 illustreerde China's veiligheidsdilemma. De Sovjet- Unie stelde zich tijdens het conflict passief op. Een ander heikel punt was dat de Sovjet-Unie de baas speelde over de Warschaupact landen. Landen die net zoals China een onafhankelijke politiek nastreefden werden op de vingers getikt door de Sovjet-Unie. China keek met argusogen toe hoe Tsjecho-Slowakije door de Sovjettroepen werd binnengevallen als antwoord op haar hervormingen. Mao was daarom bang dat er een Sovjetinval zou plaats vinden in China.

De motieven van China om haar relatie met de Verenigde Staten te verbeteren waren vooral pragmatisch. Een belangrijke reden was om de Sovjetdreiging in te perken. De Sino-Amerikaanse toenadering vond plaats in de context van de Culturele Revolutie. Net zoals in 1949 werd de buitenlandse politiek gebruikt voor binnenlandse doeleinden. Door een Sino-Amerikaanse normalisatie werd de veiligheid van China gewaarborgd. Waardoor het voor Mao mogelijk was om zijn grip op de samenleving te herstellen en een einde te maken aan de meest radicale fase van de Culturele Revolutie. Daarnaast werd het door de hernieuwde handelsrelaties en de toegang tot westerse technologieën mogelijk een herstel plaats te laten vinden van de haperende Chinese economie. Binnenlandse onrust en de russische onwil de nieuwste technologieën te delen had gezorgd voor een enorme achterstand op technologisch gebied. Om de industrie een stimulans te geven was de westerse technologische kennis vitaal. De relatie met Amerika zorgde daarvoor. De vruchten van deze modernisatie die daardoor mogelijk werd gemaakt laten zich in deze tijd .zeer duidelijk zien.

Tevens konden de technologische voordelen worden gebruikt voor militaire doeleinden. Mao's ambitie was om zelfstandig een onafhankelijke buitenlandse politiek te kunnen voeren. Het was hiervoor belangrijk om nucleaire technologie te verwerven. Anders zou China

afhankelijk blijven van Amerika voor haar veiligheid. China streefde ernaar in de toekomst een onafhankelijke positie op internationaal gebied te verwerven en uiteindelijk Amerika en de Sovjet-Unie tegen elkaar uit te kunnen spelen.

Om de relatie te verbeteren met het buitenland, paste Mao zijn ideologie aan. Hij begreep dat hij zich anders moest opstellen op internationaal gebied om te kunnen zorgen voor een toenadering met Amerika. Mao predikte niet langer meer voor een wereldrevolutie, omdat dit niet bevorderlijk was voor China's internationale politiek. Daarnaast moest het kwaad opnieuw worden gedefinieerd. De 'nieuwe' aartsvijand werd de Sovjet-Unie in plaats van Amerika. Om zowel het binnenlandse als het buitenlandse publiek te overtuigen van vriendschap met Amerika gebruikte Mao de massamedia. Door het interview van Edgar Snow en de Ping-Pong diplomatie werd er een ander beeld neergezet van de Sino-Amerikaanse relatie. Op deze manier werden de Chinezen voorbereid op Nixon's bezoek. Daarnaast werden het interview en de Ping-Pong diplomatie gebruikt om positieve signalen af te geven aan de Nixonregering..

Om de Sino-Amerikaanse normalisatie te kunnen bewerkstellten moesten de belangrijkste blokkades tussen Amerika en China worden weggenomen. Over Taiwan en Vietnam werd gesproken, hierbij waren Kissinger en Zhou Enlai cruciaal, zij legden de fundering voor de verdere samenwerking. Het succes is te verklaren door de goede persoonlijke relatie tussen de twee topdiplomaten die elkaar goed aanvoelden.

Nixon's bezoek was de symbolische verzegeling van eerder gemaakte afspraken. Het Shanghai communiqué was een opsomming van standpunten van de Chinezen en de Amerikanen. Het leverde weinig concreets op, maar de Chinese belangen werden behartigd. Het Chinese standpunt één China-beleid werd erkend, waardoor verdere samenwerking mogelijk was. De veiligheid was gegarandeerd en China was uit haar isolement verlost. Daarnaast werd China erkend als een gelijkwaardige bondgenoot van Amerika. Tot slot kon China door samenwerking met de Verenigde Staten uitgroeien tot een supermacht, die op internationaal een zelfstandige koers kon varen. De laatste doelstelling is veertig jaar later een werkelijkheid geworden. China is uitgroeid tot een wereldmacht. Zijn autoriteit wordt verleend aan een sterke economie en een leger dat nog steeds groeit. Op militair gebied zijn met de invoering van geavanceerde gevechtsvliegtuigen en de beoogde uitbreiding van de vloot met vliegdekschepen de contouren van een onafhankelijke Aziatische supermacht steeds duidelijker geworden. 'Even five years ago, there were many things that China wouldn't say. But now China is more willing to speak up', aldus Niu Jun, professor internationale betrekkingen van de Universiteit Peking.⁶¹

⁶¹ Beech H (2011), 30.

Bibliografie

Barnouin B. en Changgen Y. (2006), *Zhou Enlai, A Political life*, Hong Kong: The Chinese University Press.

Beech H. (2011), 'Split Personality', *Time* januari 24, 28-31.

Burr W. (1999), *The Kissinger Transcripts*, New York: The New Press.

Chang J. en Halliday J. (2004), *Mao, The Unknown Story*, Londen: Jonathan Cape.

Chen J. (2001), *Mao's China & the Cold War*, Carolina: The University of North Carolina Press.

Jisen M. (2004), *The Cultural Revolution in the Foreign Ministry of China*, Hong Kong: The Chinese University of Hong Kong.

Keith R. (2010), 'Revisiting Ideology's Role in the Sino-Soviet Split', *Diplomatic History* 34, 619–622.

Kuisong Y. (2000), 'The Sino-Soviet Border Clash of 1969, From Zhenbao Island to Sino-American Rapprochement', in: *Cold War History* 1/1, 21-52., Routledge.

MacMillan M. (2006), *Seize the Hour, Nixon and Mao, The week that changed the world*, Londen: Roundhouse

Nixon R. (1978), *The Memoirs of Richard Nixon*, Londen: Sidwick & Jackson.

Shao K. (1996), *Zhou Enlai and the Foundations of Chinese Foreign Policy*, New York: St. Martin's Press.

Suyin H. (1994), *Eldest Son, Zhou Enlai and the Making of Modern China*, Londen: Jonathan Cape.

Zhisui L. (1994), *The Private life of chairman. Mao the inside story of the man who made modern China*, Londen: Chatto & Windus.

Wasserstrom J. (2011), 'Diplomatic Immunity? Kissinger's China isn't beyond reproach', *Time* 13 juni, 55.

Wenqian G. (2007), *Zhou Enlai, The last perfect revolutionary*, New York: Public Affairs.

Hong Z.en Sun Y. (2000), 'The Butterfly effect and the making of 'Ping-Pong diplomacy'', *Journal Contemporary China* 9, 229-248.

Bronvermelding afbeeldingen

Afbeelding voorkant: <http://factsanddetails.com/china.php?itemid=64&catid=2&subcatid=6>

Afbeelding 1. : <http://www.google.com/imgres?imgurl=http://www.pingpongspin.net/>

Afbeelding 2 : www.google.cz/imgres?imgurl=http://meekmusic.voisz.nl/plaatjes/MinimalM

Afbeelding 3. : <http://onpoint.wbur.org/2011/05/12/kissinger-on-china>

Afbeelding4 : http://3.bp.blogspot.com/_FzxdPuAzmyM

Afbeelding 5 : http://www.chinadaily.com.cn/60th/2009-01/07/content_8636697.htm

Afbeelding 6 : www.google.nl/imgres?imgurl=http://www.ebeijing.gov.cn/feature_2/

Bronvermelding Websites

geraadpleegd op 28/05/11 : <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB66/>

geraadpleegd op 21/06/11: <http://www.taiwandocuments.org/communique01.htm>

(Shanghai Communiqué)

Bijlage1: Joint Communiqué of the United States of America and the People's Republic of China

February 28, 1972

1. President Richard Nixon of the United States of America visited the People's Republic of China at the invitation of Premier Chou En-lai of the People's Republic of China from February 21 to February 28, 1972. Accompanying the President were Mrs. Nixon, U.S. Secretary of State William Rogers, Assistant to the President Dr. Henry Kissinger, and other American officials.
2. President Nixon met with Chairman Mao Tsetung of the Communist Party of China on February 21. The two leaders had a serious and frank exchange of views on Sino-U.S. relations and world affairs.
3. During the visit, extensive, earnest and frank discussions were held between President Nixon and Premier Chou En-lai on the normalization of relations between the United States of America and the People's Republic of China, as well as on other matters of interest to both sides. In addition, Secretary of State William Rogers and Foreign Minister Chi Peng-fei held talks in the same spirit.
4. President Nixon and his party visited Peking and viewed cultural, industrial and agricultural sites, and they also toured Hangchow and Shanghai where, continuing discussions with Chinese leaders, they viewed similar places of interest.
5. The leaders of the People's Republic of China and the United States of America found it beneficial to have this opportunity, after so many years without contact, to present candidly to one another their views on a variety of issues. They reviewed the international situation in which important changes and great upheavals are taking place and expounded their respective positions and attitudes.
6. The Chinese side stated: Wherever there is oppression, there is resistance. Countries want independence, nations want liberation and the people want revolution--this has become the irresistible trend of history. All nations, big or small, should be equal: big nations should not bully the small and strong nations should not bully the weak. China will never be a superpower and it opposes hegemony and power politics of any kind. The Chinese side stated that it firmly supports the struggles of all the oppressed

people and nations for freedom and liberation and that the people of all countries have the right to choose their social systems according their own wishes and the right to safeguard the independence, sovereignty and territorial integrity of their own countries and oppose foreign aggression, interference, control and subversion. All foreign troops should be withdrawn to their own countries. The Chinese side expressed its firm support to the peoples of Viet Nam, Laos and Cambodia in their efforts for the attainment of their goal and its firm support to the seven-point proposal of the Provisional Revolutionary Government of the Republic of South Viet Nam and the elaboration of February this year on the two key problems in the proposal, and to the Joint Declaration of the Summit Conference of the Indochinese Peoples. It firmly supports the eight-point program for the peaceful unification of Korea put forward by the Government of the Democratic People's Republic of Korea on April 12, 1971, and the stand for the abolition of the "U.N. Commission for the Unification and Rehabilitation of Korea". It firmly opposes the revival and outward expansion of Japanese militarism and firmly supports the Japanese people's desire to build an independent, democratic, peaceful and neutral Japan. It firmly maintains that India and Pakistan should, in accordance with the United Nations resolutions on the Indo-Pakistan question, immediately withdraw all their forces to their respective territories and to their own sides of the ceasefire line in Jammu and Kashmir and firmly supports the Pakistan Government and people in their struggle to preserve their independence and sovereignty and the people of Jammu and Kashmir in their struggle for the right of self-determination.

7. The U.S. side stated: Peace in Asia and peace in the world requires efforts both to reduce immediate tensions and to eliminate the basic causes of conflict. The United States will work for a just and secure peace: just, because it fulfills the aspirations of peoples and nations for freedom and progress; secure, because it removes the danger of foreign aggression. The United States supports individual freedom and social progress for all the peoples of the world, free of outside pressure or intervention. The United States believes that the effort to reduce tensions is served by improving communication between countries that have different ideologies so as to lessen the risks of confrontation through accident, miscalculation or misunderstanding. Countries should treat each other with mutual respect and be willing to compete peacefully, letting performance be the ultimate judge. No country should claim infallibility and each country should be prepared to reexamine its own attitudes for the common good. The United States stressed that the peoples of Indochina should be allowed to determine their destiny without outside intervention; its constant primary objective has been a negotiated solution; the eight-point proposal

put forward by the Republic of Viet Nam and the United States on January 27, 1972 represents a basis for the attainment of that objective; in the absence of a negotiated settlement the United States envisages the ultimate withdrawal of all U.S. forces from the region consistent with the aim of self-determination for each country of Indochina. The United States will maintain its close ties with and support for the Republic of Korea; the United States will support efforts of the Republic of Korea to seek a relaxation of tension and increased communication in the Korean peninsula. The United States places the highest value on its friendly relations with Japan; it will continue to develop the existing close bonds. Consistent with the United Nations Security Council Resolution of December 21, 1971, the United States favors the continuation of the ceasefire between India and Pakistan and the withdrawal of all military forces to within their own territories and to their own sides of the ceasefire line in Jammu and Kashmir; the United States supports the right of the peoples of South Asia to shape their own future in peace, free of military threat, and without having the area become the subject of great power rivalry.

8. There are essential differences between China and the United States in their social systems and foreign policies. However, the two sides agreed that countries, regardless of their social systems, should conduct their relations on the principles of respect for the sovereignty and territorial integrity of all states, non-aggression against other states, non-interference in the internal affairs of other states, equality and mutual benefit, and peaceful coexistence. International disputes should be settled on this basis, without resorting to the use or threat of force. The United States and the People's Republic of China are prepared to apply these principles to their mutual relations.
9. With these principles of international relations in mind the two sides stated that:
 - progress toward the normalization of relations between China and the United States is in the interests of all countries
 - both wish to reduce the danger of international military conflict
 - neither should seek hegemony in the Asia-Pacific region and each is opposed to efforts by any other country or group of countries to establish such hegemony
 - neither is prepared to negotiate on behalf of any third party or to enter into agreements or understandings with the other directed at other states.
10. Both sides are of the view that it would be against the interests of the peoples of the world for any major country to collude with another against other countries, or for major countries to divide up the world into spheres of interest.

11. The two sides reviewed the long-standing serious disputes between China and the United States. The Chinese side reaffirmed its position: the Taiwan question is the crucial question obstructing the normalization of relations between China and the United States; the Government of the People's Republic of China is the sole legal government of China; Taiwan is a province of China which has long been returned to the motherland; the liberation of Taiwan is China's internal affair in which no other country has the right to interfere; and all U.S. forces and military installations must be withdrawn from Taiwan. The Chinese Government firmly opposes any activities which aim at the creation of "one China, one Taiwan", "one China, two governments", "two Chinas", an "independent Taiwan" or advocate that "the status of Taiwan remains to be determined".
12. The U.S. side declared: The United States acknowledges that all Chinese on either side of the Taiwan Strait maintain there is but one China and that Taiwan is a part of China. The United States Government does not challenge that position. It reaffirms its interest in a peaceful settlement of the Taiwan question by the Chinese themselves. With this prospect in mind, it affirms the ultimate objective of the withdrawal of all U.S. forces and military installations from Taiwan. In the meantime, it will progressively reduce its forces and military installations on Taiwan as the tension in the area diminishes. The two sides agreed that it is desirable to broaden the understanding between the two peoples. To this end, they discussed specific areas in such fields as science, technology, culture, sports and journalism, in which people-to-people contacts and exchanges would be mutually beneficial. Each side undertakes to facilitate the further development of such contacts and exchanges.
13. Both sides view bilateral trade as another area from which mutual benefit can be derived, and agreed that economic relations based on equality and mutual benefit are in the interest of the peoples of the two countries. They agree to facilitate the progressive development of trade between their two countries.
14. The two sides agreed that they will stay in contact through various channels, including the sending of a senior U.S. representative to Peking from time to time for concrete consultations to further the normalization of relations between the two countries and continue to exchange views on issues of common interest.
15. The two sides expressed the hope that the gains achieved during this visit would open up new prospects for the relations between the two countries. They believe that the normalization of relations between the two countries is not only in the interest of the Chinese and American peoples but also contributes to the relaxation of tension in Asia and the world.

16. President Nixon, Mrs. Nixon and the American party expressed their appreciation for the gracious hospitality shown them by the Government and people of the People's Republic of China.

(bron: <http://www.taiwandocuments.org/communique01.htm>)